

Revidert
januar 2024

Kunnskapsgrunnlag frivillig sektor i Vestland

Innhold

1	Innleiing	4
1.1	Mandat for arbeidet	4
1.2	Avgrensingar og definisjonar	4
1.3	Vestland fylke – demografiske endringar og livsvilkår	6
2	Samandrag: Moglegheiter og utfordringar i frivillig sektor framover	7
	Frivilligheit og organisasjonsliv	7
	Deltaking og barrierar	7
	Samfunnsendringar	7
3	Frivillig sektor i Vestland	9
3.1	Frivillige organisasjonar	9
3.1.1	Barne- og ungdomsorganisasjonar	10
3.1.2	Frivillige kulturorganisasjonar	10
3.1.3	Idretts- og friluftorganisasjonar	10
3.1.4	Mangfaldsorganisasjonar	10
3.1.5	Andre viktige sivilsamfunns-organisasjonar	11
3.2	Frivillig deltaking og folkehelse	12
3.3	Spørjeundersøking blant regionale frivillige organisasjonar i Vestland	12
3.4	Frivillig innsats utan medlemsskapstilknytning	13
3.5	Arenaer for frivillig arbeid	13
3.6	Samhandling med andre sektorar	14
	Samarbeid med privat sektor	14
	Samarbeid med offentleg sektor	15
4	Mål og planar i Vestland fylkeskommune	16
5	Internasjonale og nasjonale mål, undersøkingar og forskning	18
5.1	FN sine berekraftsmål	18
5.2	Nasjonale rammer og mål for frivillig sektor	19
5.3	Frivilligheita i Norge: Ressursar og forskning	20
5.3.1	Nasjonale paraplyar for frivilligheit	20
5.3.2	Nasjonale tal og undersøkingar	20
5.3.3	Forsking på frivilligheit	20
5.3.4	Frivillig sektor og koronapandemien	23
6	Medverknad og prosess	24
7	Kjelder/referansar	24
8	Vedlegg	25
	Fylkeskommunale midlar til frivilligheita, og ordningar delegert frå stat til fylkeskommune	25
	Næring- og samfunnsutvikling	25
	Trafikktryggleik	25
	Klima og natur	25
	Folkehelse og integrering	25
	Idrett og friluftsliv	25
	Fylkeskommunale ordningar	26
	Kultur	26
	Fylkeskommunale ordningar	26

1 Innleiing

Frivilligheita i Vestland er stor og mangfaldig, og fremjar deltaking, engasjement, inkludering, folkehelse, lokalsamfunnsutvikling, velferd og demokrati. Å vere frivillig har ein sterk eigenverdi og frivilligheita skapar store verdiar for samfunnet. Den frivillige sektoren er sjølvstendig og skal setje egne mål.

Skal vi løfte og fremje frivilligheita i Vestland treng vi kunnskap og handling. Derfor har Vestland fylkeskommune laga dette **kunnskapsgrunnlaget for frivillig sektor i Vestland**. Gjennom kunnskapsgrunnlaget vil vi peike på moglegheiter og utfordringar innan frivillig sektor. Vi vil gje eit bilete av frivilligheita i Vestland og presentere mål og planar i Vestland, nasjonalt og internasjonalt. Vi vil også vise fram nasjonale statistikkar, forskning og ressursar på feltet.

Det første kunnskapsgrunnlaget for frivillig sektor vart utarbeidd våren 2021. Kunnskapsgrunnlaget vart revidert våren 2022 og på ny hausten 2023 – med ferdigstilling på nyåret 2024.

Mange har kome med bidrag til kunnskapsgrunnlaget. Vestland fylkeskommune takkar alle!

1.1 Mandat for arbeidet

4. juni 2020 gjorde hovudutval for kultur, idrett og integrering i Vestland fylkeskommune følgjande vedtak, i sak 98/2020:

1. Vestland fylkeskommune startar arbeidet med eit kunnskapsgrunnlag om frivillig sektor i Vestland. Kunnskapsgrunnlaget blir lagt fram for vedtak i hovudutval for kultur, idrett og integrering våren 2021.
2. Vestland fylkeskommune vil vedta frivilligpolitisk strategi for Vestland i 2021. Den frivilligpolitiske strategien for Vestland skal vere med som ein av strategiane knytt til utviklingsplan for Vestland 2021-2024.
3. Det blir sett ned ei tverrfagleg gruppe til å jobbe med kunnskapsgrunnlaget og til å førebu frivilligpolitisk strategi for Vestland. Grappa blir leia av avdeling for kultur, idrett og inkludering.

4. Vestland fylkeskommune innleier eit samarbeid med Frivillighet Norge knytt til arbeidet med frivilligpolitikk i Vestland.

Avdeling for kultur, idrett og inkludering i Vestland fylkeskommune har leia arbeidet med kunnskapsgrunnlaget, og sette i juni 2020 ned ei tverrfagleg gruppe - Frivilliggruppa - med tilsette frå ulike avdelingar og seksjonar i fylkeskommunen. I oktober 2020 vart det etablert ei referansegruppe med representantar frå regionale frivillige organisasjonar, som har bidratt i arbeidet. I tillegg har vi fått god bistand frå andre aktørar og organisasjonar, spesielt Frivillighet Norge.

1.2 Avgrensingar og definisjonar

Det er i kommunane det frivillige arbeidet skjer, og fleire av kommunane i Vestland har politisk vedtekte frivilligstrategiar. I kunnskapsgrunnlaget ser vi på frivillig sektor i eit regionalt perspektiv. Som fylkeskommune har vi eit særskilt ansvar for det regionale nivået. Omgrepet regionalt handlar her om geografisk nedslagsfelt utover ein enkeltkommune og/eller regional funksjon i kraft av oppdrag, storleik, kvalitet og særpreg.

Lokale frivillige organisasjonar som ikkje har eit regions- eller fylkesledd er mindre synlege i kunnskapsgrunnlaget. Desse organisasjonane kan likevel vere viktige ressursar med regionale funksjonar, og må følgast opp i det vidare arbeidet med å utvikle frivilligpolitikk i Vestland.

Vi har valt å nytte Frivillighet Norge sin definisjon av frivillighet, som igjen viser til ILO (International Labor Organization):

«ikke-obligatorisk arbeid, det vil si den tiden en person bruker på å utføre en eller flere aktiviteter – enten gjennom en organisasjon, eller direkte overfor andre utenfor egen husholdning – uten å ta betalt.» (ILO, 2011)¹

¹ <https://www.frivillighetnorge.no/fakta/hva-er-frivillighet/>

Foto: Morten Wanvik/Vestland fylkeskommune

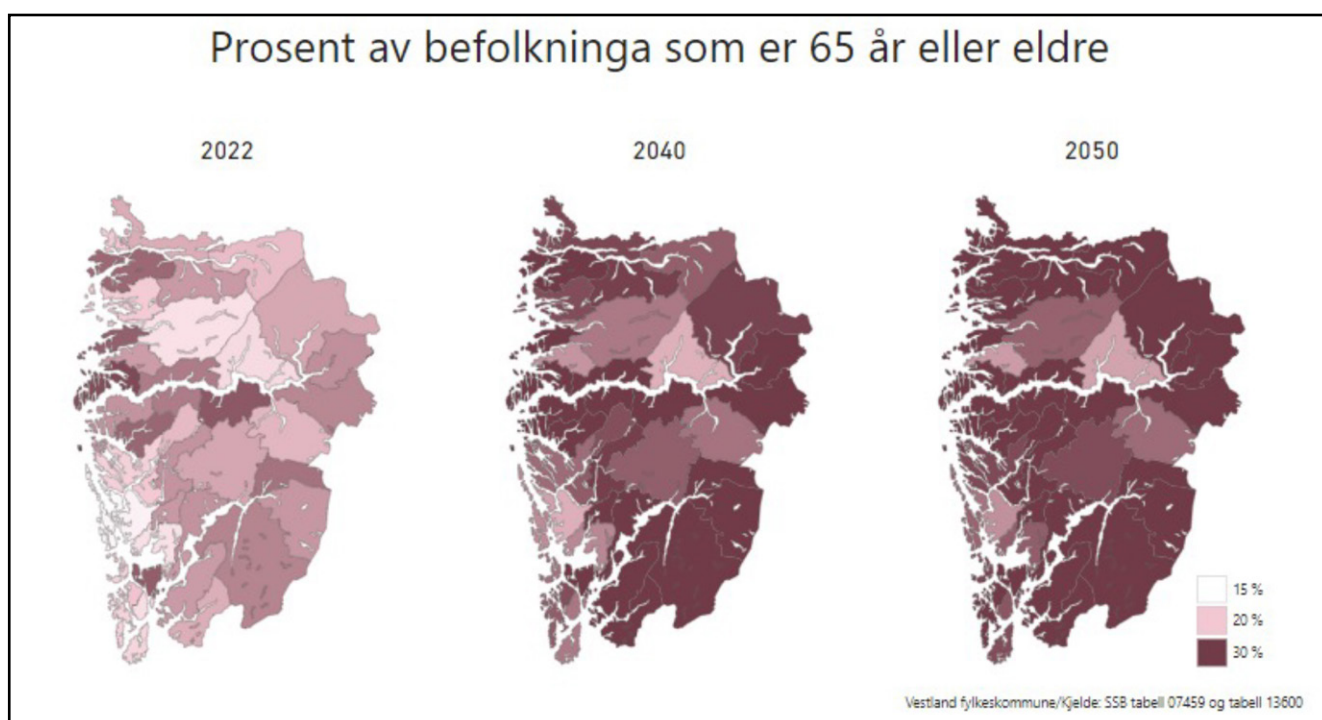
1.3 Vestland fylke – demografiske endringar og livsvilkår

Vestland er eit spreiddbygd fylke, sjølv om rundt 81% av befolkninga bur i tettbygde strøk. Sentraliseringa er venta å auke i dei kommande åra, og fram mot 2040 vil åtte av ti innbyggjarar vere busett i dei 12 mest sentrale kommunane².

Fødselstala går nedover, og det blir fleire eldre i Vestland. Aldersfordelinga i kommunane er ujamn³. I 2022 er 18 prosent av folkemengda i Vestland 65 år eller eldre. I 2030 er delen auka til 21 prosent og i 2050 heile 27 prosent.

Gode oppvekstvilkår skapar grunnlaget for helse og trivsel gjennom heile livet. Folkehelseoversikta i Vestland (2023-2027)⁶ viser at dei fleste i Vestland lever gode liv og tek gode og sunne val for seg sjølv og familien. I Vestland er forventa levealder⁷ for menn og kvinner signifikant høgare enn landet elles. Gode samfunn og helsetenester er viktige årsaker til at folk blir eldre. Samtidig ser vi at livsvilkår som trygg oppvekst, utdanning, arbeid, inntekt og ei meningsfull fritid er ulikt fordelt i fylket.

Folkehelseoversikta i Vestland slår fast at svak økonomi og låg utdanning gir dårlegare livsvilkår og lågare deltaking i organiserte og eigenorganiserte aktivitetar. Funksjonsnivå påverkar deltaking, og innvandrarar deltar i mindre grad i formaliserte medlemskap og organisasjonsliv. Det er ei negativ

Illustrasjonskart som viser andel av befolkninga som er 65 år eller eldre i 2022, 2040 og 2050⁴

Innvandring har vore viktig for folketalsutviklinga i alle delar av fylket dei seinare åra. Ved inngangen til 2023 var 15,7 % av befolkninga innvandrarar og norskfødde med innvandrareldre i Vestland⁵. Dei siste åra har det vore rekordstor innvandring til Vestland.

utvikling i psykisk helse i Vestland, spesielt blant unge. Ein av fem ungdommar svarar at dei har vore mykje plaga av einsemd siste veka. Fleire jenter enn gutar svarar at dei kjenner seg einsam.⁸ Frivilligheita kan bidra ved å inkludere fleire og redusere barrierar for deltaking.

2 <https://www.vestlandfylke.no/statistikk-kart-og-analyse/rapportar/vestland-statistikk-og-utviklingstrekk/>
3 <https://www.ssb.no/statbank/table/13600/>
4 [ibid.](#)
5 [ibid.](#)

6 <https://storymaps.arcgis.com/collections/8965107e85b3401db4c7a8a-40d0711a3>
7 <https://storymaps.arcgis.com/collections/8965107e85b3401db4c7a8a-40d0711a3?item=2>
8 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/statistikk-kart-og-analyse/rapportar-og-analysar/samlerapport-vestland-2021-ungdomsskolen.pdf>

2 Samandrag: Moglegheiter og utfordringar i frivillig sektor framover

Frivilligheita endrar seg samtidig med endringar i samfunnet. Vi vil i det vidare presentere undersøkingar og forskning nasjonalt og i eige fylke. Her er eit samandrag av det du vil møte seinare i dokumentet, formulert som moglegheiter og utfordringar vi ser for frivillig sektor i Vestland i framtida.

Frivilligheit og organisasjonsliv

- Endra frivillig engasjement. Den frivillige innsatsen er stabil, men fleire engasjerer seg som privatpersonar og ikkje som representant for ein organisasjon.
- Enkelte medlemsorganisasjonar opplever fråfall, andre vekst. Færre er medlemmer i ideologiske, verdiorienterte organisasjonar og fleire i organisasjonar der ein kan utfalde seg fysisk eller kulturelt.
- Nye organisasjonsformer. Fleire lokale lag blir stifta utan å vere knytt til ein nasjonal organisasjon. Fleire heildigitale foreiningar blir etablerte.
- Økonomien i frivillig sektor er i endring. Ein større del av inntektene kjem frå private hushaldningar og privat sektor. Det offentlege bidrar framleis sterkt.
- Dei regionale frivillige organisasjonane i Vestland melder om behov for styrka nettverk og kompetanse.
- Rekruttering av medlemmer generelt og medlemmer til verv blir sett på som utfordrande av mange organisasjonar.
- Mange organisasjonar peikar på inkludering og rekruttering av etniske og kulturelle minoritetar og menneske med nedsett funksjonsevne som utfordrande.
- Mange organisasjonar har utfordringar med tilgang til rimelege og eigna lokale til aktivitetane.

Deltaking og barrierar

- Demografien er i endring. Vi blir stadig fleire eldre, som kan bidra både som frivillige, og ha behov for frivillig hjelp og innsats.
- Innvandrarar er underrepresenterte i frivilligheita, og i styring og leiing av denne.
- Kvinner og ungdom er underrepresenterte i styring og leiing av frivillig sektor.
- Dårlig privatøkonomi hindrar ein del i å delta i aktivitetar og frivillig arbeid.
- Sosial ulikskap påverkar barn og unge si deltaking i organiserte fritidsaktivitetar. Unge frå familiar med låg sosioøkonomisk status deltar mindre, spesielt i idrett og kulturaktivitetar.
- Menneske med nedsett funksjonsevne opplever utfordringar med å delta i aktivitetar og frivillig arbeid.

Samfunnsendringar

- Velferdsstaten er i endring. Frivillig sektor kan få ei større rolle innan velferd.
- Frivillige organisasjonar og offentleg sektor styrkar kvarande gjennom tettare samarbeid og samhandling.
- Samskaping mellom offentleg, privat og frivillig sektor er eit styringsideal. Offentleg politikk og tenester kan i større grad bli eit resultat av samarbeid mellom ulike aktørar.
- Kommunar med vedtatt frivilligpolitikk samarbeider betre med frivilligheita.
- Den frivillige innsatsen er på veg tilbake til nivået før koronapandemien. Barne- og ungdomsorganisasjonar har hatt nedgang i medlemstalet og utfordringar med å fylle tillitsverv.
- Klimaendringar og flyktningkrise utfordrar og krev handling frå frivillig sektor.
- Vi er avhengige av at frivilligheita tar eit endå større ansvar om vi skal oppfylle FN sine berekraftsmål..

Foto: Morten Wanvik/Vestland fylkeskommune

3 Frivillig sektor i Vestland

Det frivillige arbeidet er stort og famnar mange ulike område og sektorar. Vi vil ikkje klare å fange opp alt som skjer i frivilligheita i Vestland, men vil her gje eit oversiktsbilete.

3.1 Frivillige organisasjonar

Dei frivillige organisasjonane er ein bærebjelke i samfunnet. I følge tal frå SSB si levekårsundersøking i 2022, svarar 54,6 % av befolkninga på Vestlandet at dei har ytt innsats for frivillige organisasjonar, i snitt 105 timar i året. Dette er på linje med tal for resten av landet.⁹

Som fylkeskommune har vi særskilt ansvar for regionale frivillige barne- og ungdomsorganisasjonar, kulturorganisasjonar, idretts- og friluftorganisasjonar og mangfaldsorga-

nisasjonar. Vi har også kontakt med og yter tilskot til andre regionale frivillige organisasjonar.

I Vestland fylkeskommune sitt budsjett for 2023 er det løyvd om lag 28,7 millionar kr i driftstilskot til frivillige organisasjonar. Vestland fylkeskommune løyver om lag 18,6 millionar kr i prosjektmidlar til frivillig sektor og om lag 335,8 millionar kr gjennom tilskotsordningar til prosjekt som både frivillige organisasjonar, kommunar, stiftingar og andre kan søkje på. Av desse midlane er om lag 265,8 millionar kr spelemidlar til anlegg for idrett og fysisk aktivitet eller kulturbygg. Liste over mange av tilskotsordningane frå Vestland fylkeskommune til frivillig sektor er lagt ved til sist i kunnskapsgrunnlaget.

Kommunane rapporterer kvart år inn tal på frivillige lag som får kommunalt tilskot, og kor mykje som blir delt ut i driftstilskot, slik tabellen nedanfor viser.¹⁰

Vestland	Frivillige lag og foreiningar, andre kulturaktivitetar			Frivillige lag og foreiningar, idrett		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Frivillige lag og foreiningar som mottar kommunalt tilskot (tal)	1 540	1 359	1 429	571	610	773
Kommunale driftstilskot til frivillige lag og foreiningar i gjennomsnitt per lag (kr)	35 499	40 164	45 907	107 741	88 023	80 507
Driftstilskot til frivillige lag og foreiningar totalt (kr)	54 668 000	54 583 000	65 601 000	61 520 000	53 694 000	62 232 000

⁹ <https://www.ssb.no/statbank/table/13812/>

¹⁰ <https://www.ssb.no/statbank/table/11761/>

3.1.1 Barne- og ungdomsorganisasjonar

Dei frivillige barne- og ungdomsorganisasjonane representerer mange ulike verdier, og har eit stort mangfald av aktivitetar innan mellom anna kultur, friluftsliv, idrett, fritid, livssyn, samfunnspolitikk og elev/student.

På nasjonalt nivå er 102 barne- og ungdomsorganisasjonar medlemmer i Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU), med til saman rundt 600 000 medlemsskap.¹¹ Organisasjonar med idrettslege aktivitetar og ad-hoc organisjonar har ikkje fullt medlemsskap i LNU, og kjem i tillegg. Mange av dei nasjonale barne- og ungdomsorganisasjonane har region-/ fylkesledd i Vestland. Vestland fylkeskommune har ei tilskotsordning til drift av regionale barne- og ungdomsorganisasjonar. 15 organisasjonar fekk tilskot gjennom ordninga i 2023.

Koronapandemien ser ut til å ført til nedgang i medlemstalet i barne- og ungdomsorganisasjonane og har gjort det meir utfordrande å fylle verv i utval og styre, viser ein kartleggingsrapport som er lagt fram av LNU i 2023.¹²

3.1.2 Frivillige kulturorganisasjonar

Dei frivillige kulturorganisasjonane har eit stort mangfald av aktivitetar innan musikk, song, teater, handverk, dans, historieformidling, visuell kunst, kulturarv og andre område. Mange kulturorganisasjonar står bak festivalar og store publikumsarrangement. Ein del frivillige kulturorganisasjonar er eigarar av lokale kulturbygg.

Kulturindeksen til Telemarksforsking¹³ plasserte Vestland på femteplass av dei 11 fylka i landet når det gjeld frivillighet innan kulturfeltet i 2022. Indeksen ser mellom anna på momskompensasjon til frivillige lag og organisasjonar og organiserte aktivitetar gjennom korps, kor, historielag, husflidslag og kunstlag.

I det nasjonale samarbeidsforumet Frivillighet Norge er 46 av om lag 350 medlemsorganisasjonar i kategorien¹⁴ «Kultur og fritid». Mange av desse har region- eller fylkeslag i Vestland. Norges kulturvernforbund er ein paraplyorganisasjon for frivillige kulturvernorganisasjonar og samlar 30 landsdekkande organisasjonar.¹⁵ I Vestland fylke er det frivillige arbeidet innan kulturarvfeltet stort på lokalt nivå, gjennom lokale lag eller i regi av enkeltpersonar. Det er få regionale ledd som representerer dei lokale aktørane. Mange av dei frivillige organisasjonane innanfor kulturarvfeltet fyller likevel viktige regionale funksjonar, og er støttespelarar og samarbeidspartar for fylkeskommunen i arbeidet med kulturvern og kulturminneforvaltning.

Vestland musikkråd samlar 19 regionale musikkorganisasjonar og ni lokale musikkråd under sin paraply.¹⁶ I Vestland finn vi ni kommunale eller interkommunale amatørkulturråd eller kulturråd. Gjennom desse råda har frivillige kulturorganisasjonar gått saman for å samordne kulturlivet og frivilligheita og løfte felles utfordringar.

Vestland fylkeskommune støt opp under det frivillige kulturlivet gjennom mellom anna tilskotsordningar til drift av regionale kulturorganisasjonar og midlar til prosjekt. I 2023 fekk 22 fylkesorganisasjonar innan frivillig kulturliv driftstilskot via fylkeskommunen.

3.1.3 Idretts- og friluftslivorganisasjonar

Norsk idrett er organisert under Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite (NIF)¹⁷, og svært mange særiddrettar og regionale idrettsorganisasjonar er tilknytt NIF sentralt. Formålet til NIF er å arbeide for at alle menneske kan utøve idrett ut i frå sine ønske og behov.

I Vestland fylke er idretten organisert gjennom Vestland idrettskrets. Idrettskretsen er bindeledd mellom dei lokale idrettslaga og dei regionale særkretsane og regionane. Idrettskretsen omfattar 53 særiddrettar og 43 idrettsråd, som organiserer 953 idrettslag og over 200 000 medlemsskap.¹⁸

Nasjonalt er friluftslivet primært organisert gjennom to organisasjonar, Norsk Friluftsliv¹⁹ og Friluftsrådernes Landsforbund.²⁰ Norsk Friluftsliv organiserer 18 friluftslivorganisasjonar nasjonalt, med over 950 000 medlemmar og meir enn 5000 lag og foreiningar. Mange av desse har regionale lag i Vestland. Fleire av organisasjonane er også medlemmer i Forum for Natur og Friluftsliv (FNF)²¹ som arbeider med spørsmål knytt til friluftsliv, natur og miljø. I Vestland fylke er det per i dag tre interkommunale friluftsråd knytt til Friluftsrådernes Landsforbund.

Vestland fylkeskommune samarbeider med og gjev drifts- og prosjekttstilskot til fleire av dei regionale idretts- og friluftslivorganisasjonane.

3.1.4 Mangfaldsorganisasjonar

Mangfald handlar om menneska i samfunnet, om det som gjer oss ulike og det som samlar oss. Etnisk mangfald er ein del av dette biletet.

Innvandrarorganisasjonar kan ha ulike formål, men dei fleste er etablert for å ta vare på og styrke etnisk og religiøs identitet og tilhørslse. Innvandrarforeiningane si historie i Noreg er relativt kort, og heng saman med innvandringsperioden frå

11 <https://www.lnu.no/om-lnu/>

12 <https://www.lnu.no/wp-content/uploads/2023/03/Koronarapport-2023.pdf>

13 <https://kulturindeks.no/rapport/46/1/2>

14 <https://www.frivillighetnorge.no/medlemmer/kultur-og-fritid/>

15 <https://kulturvern.no/medlemmer/>

16 <https://www.musikk.no/vestland/>

17 www.idrettsforbundet.no

18 <https://www.idrettsforbundet.no/idrettskrets/vestland/>

19 <https://norskfriluftsliv.no/>

20 <https://www.friluftsrad.no/>

21 <https://fnf-nett.no/>

andre halvdel av 1960-talet. Den siste kartlegginga i Norge vart gjort i 2006, og viser om lag 1000 lokale foreiningar og 10 paraplyorganisasjonar.²² Truleg har talet innvandrorganisasjonar auka sidan dette.

Formålet til organisasjonane kan mellom anna vere å skape nettverk, kompetanseheving og å styrke sosiale og kulturelle band. Nokre studium har likevel vist at enkelte innvandrorganisasjonar har tendens til å vere internt orienterte med få koplingar utad.²³ Vestland Innvandrerråd er ein politisk og religiøs nøytral paraplyorganisasjon for innvandrorganisasjonar i Vestland.²⁴

1. januar 2020 overtok fylkeskommunane Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) sine seks regionale oppgåver. Ei av oppgåvene er regional oppfølging av frivilligheit og samfunnsdeltaking. Vestland fylkeskommune har fleire tilskotsordningar som skal bidra til å bygge opp under fylkeskommunen sine mål og arbeid på området inkludering og mangfald.

3.1.5 Andre viktige sivilsamfunnsorganisasjonar

I Vestland fylke har vi eit stor mangfald av sivilsamfunnsorganisasjonar, mange av desse med regionalt ledd. Vestland fylkeskommune er i kontakt med og gjev tilskot til fleire av desse organisasjonane.

Humanitære organisasjonar er basert på prinsippa om humanitet, nøytralitet og uavhengigheit. Dei humanitære organisasjonane driv arbeid innan mellom anna beredskap, mangfald og fattigdomstiltak.

Frivillig sektor har vore med i utviklinga av velferdstenester og innovasjon på helse- og omsorgsfeltet, og har vist veg for det som seinare har blitt oppgåver for velferdsstaten.

Frivillige organisasjonar innan helse- og omsorgsfeltet arbeider m.a. innan rusfeltet, kreftomsorg, psykisk helse og omsorg ved livets slutt.

Det finst ulike **frivillige organisasjonar med og for seniorar og pensjonistar**. Frivilligheit og eldre dreier seg både om at eldre skal få god alderdom, og at eldre kan vere ein ressurs i samfunnet.

Det finst mange **organisasjonar for personar med nedsett funksjonsevne**, som mellom anna jobbar for likeverd og likestilling. Organisasjonane er gjerne nasjonale med regionale fylkeslag. Dei fleste er samla i Samarbeidsforumet av Funksjonshemmedes Organisasjonar (SAFO)²⁵ og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)²⁶.

Trus- og livssynsorganisasjonane er i arbeidsoppgåver, breidde, mangfald og målgruppe i all hovudsak lik andre frivillige organisasjonar. Mykje av arbeidet er retta inn mot barn og ungdom og har ofte kultur, idrett, friluftsliv eller humanitært arbeid som primæraktivitet. Mange av organisasjonane har religiøst formål og enkelte har humanistisk formål.

Innanfor dei **politiske organisasjonane** har vi både dei politiske partia og ungdomspartia, samt organisasjonar som jobbar med politisk påverknadsarbeid innan meir spesifikke saksfelt, slik som internasjonale tema, naturvern, klima- og miljøspørsmål.

Det finst også ei rekkje frivillige **interesseorganisasjonar** med regionlag eller fylkeslag i Vestland. Organisasjonane jobbar innan ulike felt, frå politiske og rettighetsspørsmål, til helse, rusmiddel og trafikk.

Elev- og studentorganisasjonane er ofte organisert med lokale medlemslag knytt til studiestadane, men enkelte har også region- eller fylkeslag i Vestland.

Vi har også mange frivillige organisasjonar innan **bustad, lokalmiljø og økonomi**, slik som velforeiningar, grendelag, burrettslag og arbeidslivsforeiningar.

Vaksenopplæringsforbundet²⁷ er interesseorganisasjon for i alt 14 **studieforbund**, der dei fleste har regionlag i Vestland. Studieforbunda er ideelle organisasjonar med vaksenopplæring som hovudformål, og med medlemsorganisasjonar knytt til seg.

22 <https://www.regjeringen.no/contentassets/f5f792d1e2d-54081b181655f3ca2ee79/no/pdfs/nou201120110014000dddpdfs.pdf>

23 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2442815/Foreningsliv+i+et+flerkulturelt+lokal-samfunn.pdf?sequence=2>

24 <https://vestlandinnvandrerrad.no/>

25 <https://www.safo.no/>

26 <https://ffo.no/>

27 <https://www.vof.no/>

3.2 Frivillig deltaking og folkehelse

Deltaking i frivillig arbeid gir sosial støtte, styrkar demokratiet og tilhøyrsla. I tillegg er det med på å førebygge einsemd og utanforskap. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, har i ein kunnskapsgjennomgang på frivilligheit og folkehelse²⁸ vist til fleire studiar som peikar på ei positiv samanheng mellom deltaking i frivillig arbeid og sjølvrapportert god helse og livskvalitet. Samanlikna med personar som ikkje deltek i frivillig arbeid, rapporterer frivillige stort sett at dei har betre allmennhelse, færre fysiske helseplager og meir velvære.

Folkehelseoversikta i Vestland (2023-2027)²⁹ viser ein positiv samanheng mellom høg utdanning og deltaking i organisert aktivitet for dei over 18 år. Også økonomisk ulikskap påverkar sosial deltaking. Barn i familiar med låg inntekt deltek i mindre grad og sluttar tidlegare i organiserte aktivitetar enn andre barn. Ved å stå utanfor fritidsaktivitetar går dei glipp av viktige arenaer for å treffe andre, utvikle sosial kompetanse, identitet og demokratiforståing.

3.3 Spørjeundersøking blant regionale frivillige organisasjonar i Vestland

Vestland fylkeskommune sendte i desember 2020 ut ei spørjeundersøking³⁰ til regionale frivillige organisasjonar for å kartlegge utfordringar og moglegheiter i frivillig sektor. Sidan undersøkinga vart gjennomført i 2020 vart det understreka

at ein skulle svare utifrå ein «normalsituasjon», utan koronapandemi.

Undersøkinga viser at rekruttering av medlemmer generelt og til verv, og inkludering av etniske og kulturelle minoritetar og menneske med nedsett funksjonsevne i aktivitetane blir sett på som dei mest utfordrande områda. Ein del organisasjonar peikar også på synleggjering, byråkrati/papirarbeid og det å få folk til å jobbe dugnad om utfordrande. I dei opne tekstsvara svarar mange at dei ønskjer fleire møteplassar for frivillig sektor og at dei ønskjer regionalt kulturråd og/eller frivilligråd.

Vestland fylkeskommune gjennomførte spørjeundersøkingar blant regionale frivillige organisasjonar og kommunane i Vestland våren 2023. Resultata frå dei to undersøkingane er tatt med i evalueringa av frivilligstrategien for Vestland 2021-2022.³¹ Svært mange av kommunane som svarte på undersøkinga meiner dei har godt samarbeid med lokale frivillige organisasjonar. Vidare svarar ein del kommunar at fylkeskommunen bør legg til rette for møteplassar og kompetansehevande tiltak, og at fylkeskommunale bygg og anlegg bør lånast ut gratis til frivilligheita.

Meir enn 2/3 av dei regionale frivillige organisasjonane svarar at dei opplever samarbeidet med fylkeskommunen som godt eller svært godt. Vidare svarar ein del at tilskotsordningane i fylkeskommunen bør bli meir omfattande og gje tryggare økonomiske rammer, og at det i tillegg bør finnast tilskotsordningar til prosjekt med enkel søknadsprosess. Ein stor del av svara frå dei regionale frivillige organisasjonane handlar om at det må bli enklare å låne offentlege bygg, spesielt i helgar. Utover dette skriv fleire at dei ønskjer invitasjonar til seminar o.l. for kompetanse- og nettverksbygging.

28 https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/notater/notat_02_2016_v4.pdf

29 <https://storymaps.arcgis.com/collections/8965107e85b3401db4c7a8a40d0711a3>

30 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/kultur/kunst-og-kulturutvikling/rapport-sporjeundersokning-frivillig-sektor-i-vestland-2020.pdf>

31 <https://prod01.elementscloud.no/publikum/Documents/ShowDocument/5428509b-983e-4fc6-af67-17eac8de8881/454175/897381>

3.4 Frivillig innsats utan medlemskapstilknytning

Frivillig innsats frå enkeltpersonar som ikkje er medlem av eller representerer ein organisasjon er aukande.³² På lokalt plan engasjerer fleire seg mellom anna i arbeidet til frivilligsentralar i kommunane og deltar på dugnadsarbeid i lokalsamfunna.

Den frivillige innsatsen ved større kulturarrangement og festivalar er stor. Arrangørane inviterer frivillige organisasjonar til innsats, eller enkeltpersonar melder seg sjølv som frivillige. Det er etablert digitale løysingar for samarbeidet mellom frivillige organisasjonar og arrangørane. Det er skilnad mellom frivilligheit ved heilårsarrangement og frivilligheit på korte arrangement. Graden av frivillig arbeid er størst for arrangement med kommersiell driftsform innan musikksgangrane pop og rock viser ein rapport frå 2016.³³

Frivillig.no er ein nasjonal portal der alle som ønskjer det kan melde seg til frivillig arbeid. Mange arrangørar og organisasjonar nyttar seg av portalen.³⁴

3.5 Arenaer for frivillig arbeid

Frivilligheita har ulike behov for møteplassar, anlegg og arenaer for aktiviteten. I spørjeundersøkinga blant regionale frivillige organisasjonar i Vestland³⁵ svarar om lag halvparten at det er utfordrande for lokallaga å få tilgang til eigna lokale/arenaer og at det er dyrt å leige eller drifte lokale/arenaer for aktivitetane. Rapporten *Frivillighetens behov for egnede lokaler*³⁶ viser den same tendensen. I tillegg blir det peika på at det er behov for meir kunnskap og kartleggingar av lokale for frivilligheita. I rapporten *Organisasjonslandskap i endring 2009-2019*³⁷, gjennomført av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, svarar rundt halvparten av organisasjonane at dei har tilgang til gratis eller rimelege lokale til aktiviteten. 20 % av dei lokale organisasjonane eig eigne lokale, i følgje undersøkinga.

Tabellen nedanfor viser kor mange kommunar i Vestland som hadde tilbod om gratis eller redusert husleige for barne- og ungdomsforeiningar i 2020–2022.³⁸

Mange frivillige organisasjonar nyttar offentlege lokale og arenaer, som t.d. skular og idrettsanlegg. Kommunane

	Frivillige lag og foreiningar, andre kulturaktivitetar			Frivillige lag og foreiningar, idrett		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Gratis hall- eller husleige for frivillige barne- og ungdomsforeiningar (ja=1, nei=0)	31	33	33	29	33	35
Redusert hall- eller husleige for frivillige barne- og ungdomsforeiningar (ja=1, nei=0)	25	24	24	26	24	25

32 [Lorentzen & Midtsundstad 2020. Frivillighet. Nye former for frivillig arbeid i norske kommuner, s. 13](#)

33 <https://www.kulturradet.no/documents/10157/127683c0-c922-4cb7-9f-bf-08abc55c76e1>

34 <https://om.frivillig.no/festivalogkultur>

35 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/kultur/kunst-og-kulturutvikling/rapport-sporjeundersoking-frivillig-sektor-i-vestland-2020.pdf>

36 <https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/Rapport-Lokaler-siste-versjon.pdf>

37 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2639499/Organisasjonssamfunn%20i%20endring.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

38 <https://www.ssb.no/statbank/table/11761/>

bestemmer om dei vil ta betalt for utlån. Er aktiviteten rekna som vaksenopplæring har organisasjonen som gjennomfører opplæringa rett til gratis offentlege undervisningslokale, i følge vaksenopplæringsloven, §7.³⁹

Fylkestinget i Vestland har vedtatt at vidaregåande skular og idrettsanlegg i fylkeskommunen si eige bør vere gratis for frivilligheita knytt til born og unge. Fylkeskommunen arbeider med å kartlegge kostnaden og praktiske forhold rundt dette.

Gjennom ordninga for spelemidlar blir det gjeve tilskot til kulturbygg, idrettsanlegg, friluftsanlegg og løypetiltak i fjellet / overnattingshytter. Fylkeskommunane tildeler kvart år spelemidlar til kulturbygg og anlegg for idrett og fysisk aktivitet, etter tildeling frå Kulturdepartementet. I 2023 vart følgjande tildelt i spelemidlar i Vestland fylke::

Tilskotsordning	Kr tildelt
Tilskot til kulturbygg	ca 9,5 mill.
Tilskot til idrett og fysisk aktivitet	ca 256,3 mill.

Innanfor kulturbygg finn vi både offentleg eigde kulturhus og organisasjonseigde kulturbygg, eigd av ungdomslag, grendelag, velforeiningar og andre lag eller stiftingar. I 2023 var det i Vestland 60 søknader om spelemidlar til kulturbygg. Det var 25 søknader om tilskot til kulturarenaer med regionale funksjonar i 2023. Fylkestinget har i perioden 2021-2023 tildelt 69,7 millionar kr i budsjettmidlar i denne tilskotsordninga.

Idrettsanlegg og friluftslivsanlegg som har fått midlar gjennom spelemiddelordninga er i hovudsak eigd anten av kommunane, eit idrettslag eller eit grendelag. Det er registrert om lag 7700 idrettsanlegg i Vestland fylke. Årleg handsamar fylkeskommunen rundt 600 søknadar om midlar til etablering eller rehabilitering av anlegg til idrett og fysisk aktivitet.

3.6 Samhandling med andre sektorar

Frivillig sektor er ein viktig samfunnsaktør, og samhandlar med offentleg og privat sektor på mange ulike måtar og område.

I spørjeundersøkinga blant regionale frivillige organisasjonar i Vestland desember 2020⁴⁰ svarte om lag halvparten at samarbeidet mellom kommunane og dei lokale medlemslaga er enkelt, medan ein litt større andel meinte at samarbeidet mellom fylkeskommunen og regionlaget/fylkeslaget er enkelt.

Eit fleirtal av organisasjonane svarte at det er enkelt for dei lokale medlemslaga og fylkeslaget/regionlaget å få til samarbeid med andre frivillige organisasjonar. Vidare svarte godt over halvparten at det er utfordrande for dei lokale medlemslaga å få til samarbeid med privat næringsliv, og meir enn 2/3 at dette er utfordrande for fylkeslaget/regionlaget .

Samarbeid med privat sektor

Mange bedrifter og stiftingar støttar lag og organisasjonar økonomisk med sponsor- og prosjektmidlar. Andre eksempel på private dugnadsbidrag er mellom anna gratis tenester frå bedrifter og privatpersonar ved oppføring av idrettsanlegg, turstiar, kulturhus etc. Givarar kan få skattefrådrag for pengegaver til frivillige lag og organisasjonar.⁴¹

Loteri- og stiftelsestilsynet har fått utarbeidd rapporten «Norske stiftelsers verdibidrag»⁴² Rapporten viser at⁴³

- 4 av 10 stiftingar har frivillige. Verdien av frivillig innsats i stiftingane er 1,4 milliardar årleg
- verdien av frivillig arbeid som skjer i andre organisasjonar på grunn av tildelingar og engasjement frå stiftelsane er estimert til å utgjere 2,5 milliardar kroner i verdiskaping og det svarar til 4 500 frivillige årsverk
- det er estimert at norske stiftingar i 2021 delte ut 7 milliardar kroner. Det er ein milliard meir enn i 2019 og 4 milliardar meir enn i 2011. Stiftingane delte ut mest til kultur og idrett og humanitært arbeid og bistand.

39 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-95>

40 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/kultur/kunst-og-kulturutvikling/rapport-sporjeundersoking-frivillig-sektor-i-vestland-2020.pdf>

41 <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/rapportering-og-bransjer/bransjer-med-egne-regler/frivillige-og-ideelle-organisasjoner/skatt-for-gaver/>

42 <https://lottstift.no/content/uploads/2023/05/Norske-stiftelsers-verdibidrag-OE-rapport-2023-11.pdf>

43 <https://lottstift.no/for-stiftelser/undersokt-for-forste-gang-norske-stiftelser-star-for-over-58-milliarder-i-verdiskaping-arlig/>

Samarbeid med offentleg sektor

Mange offentlege tenestetilbod starta i si tid som tiltak i regi av organisasjonar, t.d. aldersheimar, barnehagar og helsestasjonar. Også i dag tar frivillige organisasjonar tak i samfunnsoppgåver, og organisasjonar blir oppretta på bakgrunn av nye behov.

Kommunane og frivillige organisasjonar samarbeider på mange ulike måtar. Enkelte kommunar støttar lag og organisasjonar i form av gratis/rimeleg lån av lokale⁴⁴ eller dei kan gi økonomisk støtte. Kommunane kan samarbeide med ulike råd, som amatørkulturråd, musikkråd og idrettsråd. Frivillige organisasjonar bidreg med ulike tenester mot helse- og omsorgssektoren, både «gratis» tiltak, som t.d. besøksvenner, eller ved at kommunen finansierer ikkje-lovpålagde oppgåver som frivillige organisasjonar utfører. Verdighetsenteret⁴⁵ tilbyr etterutdanninga *Frivillighetskoordinering – eldreomsorg*, som bidreg til kompetanseheving på frivillig innsats innanfor eldreomsorga. Sidan 2011 har 606 personar frå 126 kommunar gjennomført etterutdanninga.⁴⁶

Arbeidet med å ta vare på kulturminne av regional og nasjonal verdi, skjer ofte i eit samarbeid mellom det offentlege og frivillige. Særleg innan fartøyvernet utgjer den frivillige innsatsen ein vesentleg del. Her går ofte dei offentlege tilskota til materiale og spesialtenester ved verft, medan drift og naudsynt vedlikehald vert utført av frivillige. Andre døme på samarbeid mellom frivillige, kommunar og fylkeskommunen er innsamling, vern og formidling av stadnamn og historiske foto. Dei offentlege aktørane bidreg med tilskot, rådgjeving, fagleg støtte og koordinering, medan dei frivillige jobbar med kartlegging, innsamling og tilrettelegging i sine lokalsamfunn. Frivillige lag og organisasjonar gjer også eit stort arbeid lokalt med skjøtsel av kulturminne, samt i arbeidet med kartlegging og dokumentasjon av kulturminne av lokal verdi. Sistnemnde har vore ein viktig del av kommunane sitt arbeid med lokale kulturminneplanar.

På andre område, som kultur, idrett, friluftsliv og barne- og ungdomsarbeid, er det også eksempel på samarbeid, til

dømes med barn og unge i familiar med vedvarande låginntekt, personar med ulike utfordringar og eldre. Andre døme kan vere frivillige organisasjonar som samarbeider med biblioteket om arrangement eller som bidreg med aktivitetar i SFO.

Frivilligpolitikk

Samarbeidet med dei frivillige er ulikt organisert i kommunane. Det er behov for kompetanse, god organisering og ein aktiv lokal frivilligpolitikk for å etablere godt samarbeid mellom kommunane og frivilligheita.⁴⁷ Frivillighet Norge har utarbeidd eit kart med oversikt over kommunar som har ein heilskapleg frivilligpolitikk, eller som er i ferd med å utarbeide dette.⁴⁸ Per januar 2024 har Frivillighet Norge registrert åtte kommunar i Vestland med ein vedtatt frivilligpolitikk, og fleire er i prosess. Vestland fylkeskommune har lyst ut ei tilskotsordning til kommunar sitt arbeid med å utvikle frivilligpolitikk i lag med frivillig sektor. I 2023 fekk 17 kommunar tilskot gjennom ordninga.

Ei spørjeundersøking gjort av Frivillighet Norge⁴⁹ våren 2022 viser at berre 51 % av respondentane opplever at kommunane viser til aktivitetar i dei ulike lokallaga, og at 48 % ikkje veit om kommunen har ein kontaktperson for frivillige organisasjonar. Det er sterkt ønske om at kommunen m.a. legg til rette for møteplassar med frivilligheita og marknadsfører aktivitetar i regi av frivillige organisasjonar.

Frivilligsentralar

Frivilligsentralane kan vere kommunale eller er delvis finansiert av kommunen. I følgje Norges Frivilligsentralar⁵⁰ er det i dag om lag 512 frivilligsentralar i Norge, fordelt på 330 kommunar. Felles for dei er at dei skal fungere som ein lokalt forankra møteplass og nærmiljøsentral, open for alle som har lyst til å delta innan frivillig verksemd. Nokre driftar sjølv sine aktivitetar og har eigne frivillige, medan andre har ein koordinerande funksjon og er bindeledd mellom kommune, lokalsamfunn og frivillige aktørar. Det er 62 frivilligsentralar i Vestland tilknytt nettverket Vestland Frivilligsentralar.

44 <https://www.ssb.no/statbank/table/11761/>

45 <https://www.verdighetsenteret.no/>

46 <https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/verdighetsenteret/VS-a%CC%8Arsrapport-2022-WEB.pdf> (s. 13)

47 <https://www.frivillighetnorge.no/nyheter/helhetlig-frivillighetspolitikk-gir-gode-resultater/>

48 https://www.nyhetsgrafikk.no/hosting_kunder/kart-frivillighetnorge-2020/

49 <https://www.frivillighetnorge.no/rapport/samarbeid-for-%C3%B8kt-deltakelse>

50 <https://frivilligsentral.no/nettverk>

4 Mål og planar i Vestland fylkeskommune

Samfunnsoppdraget, visjonen og verdiane til Vestland fylkeskommune ligg til grunn for alt arbeidet i fylkeskommunen. Visjonen «Nyskapande og berekraftig» stakar ut den langsiktige kursen for den regionale politikken, og ligg til grunn for alle planar og strategiar. Verdiane «Kompetent», «Open» og «Modig» er viktige i arbeidet med å utvikle organisasjonen.

Utviklingsplan for Vestland 2020-2024

Regional utviklingsplan for Vestland 2020-2024⁵¹ definerer langsiktige mål for samfunnsutviklinga, og har sett fire hovudmål:

1. Vestland som det leiande verdiskapingsfylket og nasjonal pådrivar for eit regionalisert og desentralisert Norge.
2. Klima og miljø som premiss for samfunnsutvikling.
3. Lokalsamfunn som ramme for gode kvardagsliv.
4. Like moglegheiter til å delta i verdiskaping.

⁵¹ <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/planlegging/regional-planstrategi/utviklingsplan-for-vestland-vedteken-nett.pdf>

Det blir peika på at dei frivillige er ein viktig del av idretts- og kulturlivet i Vestland. Ei av utfordringane er å få eit godt samarbeid mellom frivillige, profesjonelle og det offentlege. Frivillig sektor blir m.a. omtala i mål 4 «Like moglegheiter til å delta i verdiskaping» og i strategi 4.1 «Vestland skal fremje opne og inkluderande arenaer for deltaking i kultur, frivillig arbeid og sivilsamfunn».

Regionale planar for folkehelse

Regional plan for folkehelse i Sogn og Fjordane (2015-2025)⁵² og Hordaland sin regionale plan for folkehelse (2014-2025)⁵³ gjeld framleis. Planane har mål om styrka frivillig sektor og legg til grunn at godt samarbeid mellom frivillig og offentleg sektor gjer det mogleg å lykkast betre med inkludering og medverknad i nærmiljø og lokalsamfunn. Handlingsprogram for folkehelse Vestland 2022-2025⁵⁴ har følgjande prioriterte innsatsområde: kunnskapsbasert folkehelsearbeid, sosial ulikskap i helse, gode, trygge og deltakande nærmiljø/

⁵² <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/folkehelse/planar-folkehelse/sfj-regionalplanforfolkehelse2015-2025.pdf>

⁵³ <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/planlegging/regionale-planer/regional-plan-for-folkehelse-2014-2026.pdf>

⁵⁴ <https://vestlandfylke.no/folkehelse/hoyring-handlingsprogram-for-folkehelse-2022--2025/>

lokalsamfunn, dei demografiske endringane i Vestland og ei aldrande befolkning og barn og unge – livskvalitet og psykisk helse.

Regional plan for kultur

Regional plan for kultur 2023-2035⁵⁵ Kultur bygger samfunn har som hovudmål at alle skal kunne delta, oppleve og skape. FN sine berekraftsmål har gjennomgåande merksemd i planen. I planen blir det slått fast at frivillig engasjement utgjer basisen i det lokale kulturlivet. Planen legg vekt på det store mangfaldet i frivilligheita, og at det er viktig å styrke samspelet mellom frivilligheita, det offentlege og det profesjonelle kulturlivet.

Regional plan for klima

I regional plan for klima 2022-2035⁵⁶ blir det m.a. slått fast at det trengst eit samarbeid mellom forskning, offentlig, privat og frivillig sektor for å få til eit godt endringsarbeid knytt til klimaomstilling.

Andre planar og tiltak

I 2019 vart anleggspolitikk for Vestland fylkeskommune⁵⁷ vedtatt med mål om å byggje formålstenlege anlegg innan idrett og fysisk aktivitet.

Frivilligstrategi for Vestland 2021-2022⁵⁸ vart vedtatt i mai 2021. Mål og tiltak frå strategien er tatt med i regional plan for kultur 2023–2035.

Vestland fylkeskommune signerte hausten 2020 ein samarbeidsavtale med Tverga og med Lokale og Anlægsfonden (LOA) knytt til prosjektet nyskapande aktivitetsanlegg 2020-2025.⁵⁹

Vestland fylkeskommune er ein av i alt seks samarbeidspartar i prosjektet Dugnad for økt deltakelse⁶⁰ i regi av Frivillighet Norge. Målet er å skape frivilligheit for alle og å førebygge einsemd blant unge og eldre.

Fylkestinget i Vestland Fylkeskommune vedtok i september 2021 ein strategi for e-sport og gaming i Vestland. Strategien

blei i fylkestinget i juni 2023 vedteke vidareført ut 2024. I strategien er samarbeid med og rekruttering til frivillige lag og organisasjonar nemnt som tiltak for å sikre kompetanse og utvikling innan e-sport og gaming.⁶¹

Foto: Vestland fylkeskommune/Morten Wanvik

55 <https://vestlandfylke.no/kultur/regional-plan-for-kultur-idrett-og-friluftsliv/>

56 <https://vestlandfylke.no/Klima-og-natur/klimaplanar-og-rapportar/>

57 <https://www.vestlandfylke.no/idrett-og-friluftsliv/anlegg/anleggspolitikk-og-kriterier-for-tildeling-av-spelemidler/>

58 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/kultur/strategiar/frivilligstrategi-for-vestland-20212022.pdf>

59 <https://www.vestlandfylke.no/idrett-og-friluftsliv/nyskapande-aktivitetsanlegg/>

60 <https://www.om.ungfritid.no/dugnad-for-okt-deltakelse>

61 <https://www.vestlandfylke.no/nyheitsarkiv/2021/vestland-set-nasjonal-retning-for-e-sport-og-gaming/>

5 Internasjonale og nasjonale mål, undersøkingar og forskning

I dei neste kapitla vil vi presentere internasjonale, nasjonale og regionale mål og strategiar knytt til frivilligfeltet. Vi vil òg vise fram nokre av dei ressursane som finst, saman med nasjonale statistikkar, undersøkingar og forskning på frivillig sektor.

5.1 FN sine berekraftsmål

FN sine berekraftsmål er verda sin felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, nedkjempe ulikskap og stoppe klimaendringane innan 2030. Eit av hovudprinsippa i berekraftsmåla er at ingen skal utelatast (leaving no one behind). Menneske med nedsett funksjonsevne, flyktingar, etniske og religiøse minoritetar, jenter og urfolk er høgt representert blant dei som lever i fattigdom og deltar mindre i sosiale, kulturelle og fritidsaktivitetar.

Vestland fylkeskommune vil styrke innsatsen for dei mest sårbare gruppene i samfunnet. Utviklingsplan for Vestland 2020-2024⁶³ slår fast at FN sine berekraftsmål skal vere overordna og førande for samfunnsutviklinga i Vestland.

I regjeringa sine forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023⁶⁴ blir det slått fast at FN sine berekraftsmål skal ligge til grunn. Frivillig sektor er dermed sentral i kommunale og fylkeskommunale planstrategiar. For frivilligheita er desse berekraftsmåla spesielt viktige:

- God helse (3)
- Innovasjon og infrastruktur (9)
- Mindre ulikskap (10)
- Berekraftige byar og lokalsamfunn (11)
- Ansvarleg forbruk og produksjon (12)
- Fred, rettferd og velfungerande institusjonar (16)
- Samarbeid for å nå måla (17)

FN sine berekraftsmål⁶²

62 <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8e-a560c0156d885703/nasjonale-forventninger-2019-nn.pdf>

63 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/planlegging/regional-planstrategi/utviklingsplan-for-vestland-vedteken-nett.pdf>

64 <https://www.vestlandfylke.no/globalassets/planlegging/regional-planstrategi/utviklingsplan-for-vestland-vedteken-nett.pdf>

5.2 Nasjonale rammer og mål for frivillig sektor

Både **kulturlova**⁶⁵ og **folkehelselova**⁶⁶ har frivillig sektor som del av lovområdet.

Gjennom **kulturmeldinga**, Meld. St. 8 (2018-2019), *Kulturens kraft*⁶⁷, har regjeringa definert dei overordna kulturpolitiske måla, mellom anna at kulturlivet skal fremje danning og kritisk refleksjon, tilby møteplassar og bygge fellesskap.

Gjennom **frivillighetsmeldinga**, Meld. St. 10 (2018-2019) *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig*⁶⁸ sette regjeringa fire frivillighetspolitiske mål: 1. Brei deltaking, 2. Ein sterk og uavhengig sektor, 3. Forenklingsreform, 4. Ein samordna frivillighetspolitikk.

I **barne- og ungdomskulturmeldinga**, Meld. St. 18 (2020-2021) *Oppleve, skape, dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge*⁶⁹ slo regjeringa m.a. fast at det frivillige kulturlivet er avgjerande for at det finst lokale kulturtilbod, spesielt i dei mindre kommunane.

Regjeringa sin **kulturfrivillighetsstrategi 2023-2025 Rom for deltakelse**⁷⁰ har fire satsingsområde: 1. Rammevilkår for kulturfrivilligheita. 2. Tilgang på eigna lokale. 3. Brei deltaking og tilgang på kulturaktivitetar. 4. Samspel mellom frivillig og profesjonelt kulturliv.

I **idrettsmeldinga**, Meld. St. 26 (2011-2012) *Den norske idrettsmodellen*⁷¹ er det overordna målet og visjonen «idrett og fysisk aktivitet for alle».

Idrettsstrategien Sterkere tilbake – en mer inkluderende idrett⁷² kom i september 2021. Denne vart lagt fram i staden for ny idrettsmelding som kjem på eit seinare tidspunkt.

I **friluftslivsmeldinga**, Meld. St. 18 (2015-2016) *Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet*,⁷³ vil regjeringa ta vare på friluftsliv som ein levande og sentral del av norsk kulturarv og nasjonal identitet, og som kjelde til høgare livskvalitet og betre helse for alle.

Kulturmiljømeldinga, Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*⁷⁴ tek til orde for at kompetansen som finst i det frivillige, i større grad må inkluderast i kulturmiljøforvaltninga sitt arbeid.

I Meld. St. 28 (2022-2023) **Gode bysamfunn med små skilnader**⁷⁵ er det lagt vekt på frivillige organisasjonar sine bidrag i utviklinga av lokalsamfunn, spesielt i område med levekårsutfordringar.

I Meld. St. 15 (2017-2018) **Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre**⁷⁶, vart det slått fast at frivillig sektor er ein viktig arena for å fremje integritet, sosial tilhørslse og deltaking.

I Meld. St. 24 (2022-2023) **Fellesskap og meistring – Bu trygt heime**⁷⁷ blir det lagt vekt på frivilligheita sine bidrag til eit aldersvenleg samfunn.

Folkehelsemeldinga, Meld. St. 15 (2022-2023)⁷⁸ *Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* slår fast at det er viktig å legge til rette for samarbeid med frivillige organisasjonar i folkehelsearbeidet.

Hesledirektoratet har løyvd ca. 54 millionar kr til **Program for folkehelsearbeid 2017-2027**⁷⁹ i Vestland. Dette er ei satsing for å fremje barn og unge si psykiske helse og livskvalitet i kommunane. Frivillige organisasjonar og frivillig aktivitet har ei sentral rolle i dette arbeidet.

I 2015 la Kulturdepartementet fram **frivilligerklæringa**, i dialog med KS og Frivillighet Norge⁸⁰. Frivilligerklæringa skal styrke samspelet mellom det offentlege og frivillig sektor og slår fast at frivillig sektor er eit eige politikkområde som må bli sikra medverknad.

Fritidserklæringa⁸¹ vart på ny signert av regjeringa, KS og frivillige organisasjonar i 2022. Erklæringa bygger på FNs barnekonvensjon og slår fast at alle barn skal ha høve til å delta i minst éin organisert fritidsaktivitet i lag med andre.

65 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-89>

66 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

67 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>

68 <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal?lang=nno-NO>

69 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20202021/id2839455/>

70 <https://www.regjeringen.no/contentassets/a1e73651f91042d690d9d5a-faae13cd9/no/pdfs/rom-for-deltakelse.pdf>

71 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-26-20112012/id684356/>

72 <https://www.regjeringen.no/contentassets/7f819b4ef66e4e-559476ec9b235b6a96/regjeringens-idrettsstrategi-nett.pdf>

73 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20152016/id2479100/>

74 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20192020/id2697781/>

75 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20222023/id2990872/>

76 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20172018/id2599850/>

77 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-24-20222023/id2984417/>

78 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20222023/id2969572/>

79 <https://www.hesledirektoratet.no/tema/folkehelsearbeid-i-kommunen/program-for-folkehelsearbeid-i-kommunene>

80 <https://www.regjeringen.no/contentassets/99f8110d39674f3494ec-9668be846c09/frivillighetserklæringen-hefte.pdf>

81 https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e-842a61024dc48/fritidserklæringen_2022_uu.pdf

5.3 Frivilligheita i Norge: Ressursar og forskning

Den frivillige innsatsen i Norge representerer store verdier. Det er skapt solide strukturar rundt frivillig sektor i form av økonomiske ressursar, paraplyorganisasjonar og miljø som forskar på sektoren. Samtidig er frivilligheita i stadig endring og utvikling.

5.3.1 Nasjonale paraplyar for frivillighet

Frivillighet Norge er eit samarbeidsforum for frivillige organisasjonar med over 350 medlemsorganisasjonar med til saman over 50 000 lokallag i heile Norge.⁸² Rekrutteringsplattformane frivillig.no og ungfritid.no, og satsing på auka deltaking, inkludering og lokal frivilligheitspolitikk er sentrale arbeidsområde. Vestland fylkeskommune og Frivillighet Norge signerte hausten 2020 ein intensjonsavtale om samarbeid.⁸³

I tillegg til Frivillighet Norge finst det fleire nasjonale paraplyorganisasjonar innan frivillig sektor. Nokre av dei største er **Norges idrettsforbund, Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar (LNU), Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), Unge funksjonshemmede, Samarbeidsforumet av funksjonshemmede organisasjonar (SAFO), Norsk friluftsliv, Norges kulturvernforbund, Kulturalliansen og Norsk Musikkråd.**

5.3.2 Nasjonale tal og undersøkingar

Kvart år sidan 2014 har Frivillighet Norge og Kantar gjennomført den årlege befolkningsundersøkinga **Frivillighetsbarometeret**. Undersøkinga 2023⁸⁴ viser mellom anna at

- 62 % har delteke i frivillig innsats det siste året, ein auke frå 58 % i undersøkinga frå 2022 og 55 % i 2021. I 2020 var deltakinga på 66 %
- på vidare spørsmål om kva type frivillig deltaking, er svara at
 - 64 % har gjort ein frivillig innsats
 - 68 % er medlem i ein frivillig organisasjon
 - 63 % har delteke på aktivitetar i regi av frivillige organisasjonar
 - 53 % har gitt pengar til ein organisasjon
- det er høgast tal medlemsskap og deltaking i organisasjonar innan idrett, lokalmiljø og kultur
- 4 av 5 oppgir at eit rikt organisasjonsliv er viktig for demokratiet
- å vere til nytte og bidra, samfunnsverdi og jobbe med noko ein brenn for, samt det sosiale, er det som motiverer mest til å stille som frivillig

- 42% av dei som i dag ikkje gjer frivillig innsats, kunne tenke å gjere frivillig innsats for ei sak dei er opptekne av
- 76 % meiner det er viktig eller svært viktig at kommunen legg til rette for frivillige organisasjonar, berre 2 % meiner det er lite viktig

Statistisk sentralbyrå (SSB) sitt **satellitrekningskap for ideelle og frivillige organisasjonar**⁸⁵ viser at den frivillige innsatsen i Norge har vore stigande fram mot 2020. Denne viser at det vart utført uløna frivillig innsats tilsvarande 142 000 årsverk i 2018. Verdien av dette var rekna til å vere nesten 78 milliardar kr. Dei viktigaste inntektskjeldene til ideelle og frivillige organisasjonar i 2018 var, i følgje satellitrekningskapen, hushaldningar med nær halvparten av midlane, etterfølgt av staten med om lag ein fjerdedel, kommunar og fylkeskommunar med om lag 17 % og andre finansieringskjelder på ca. 12 %.

Ungdata 2021⁸⁶ viser at i Vestland var 61 % av ungdomskulelevane og 46 % av elevane i vidaregåande skule med i organisasjon, lag, klubb eller foreining. Idrettslag var det absolutt vanlegaste, der 60 % i ungdomsskulen og 38 % i vgs. hadde vore med på aktivitetar den siste månaden. Deltakinga går ned med alderen, både i organisert idrett, og dei andre organiserte fritidstilboda som fritidsklubb/ungdomsklubb/ungdomshus, korps og kor, religiøse foreiningar, kultur-/musikkskule og andre organisasjonar, lag og foreiningar.

Barnefamiliepanelet⁸⁷ vart gjennomført for første gong i heile Vestland i 2022, med 11 851 deltakande familiar. Undersøkinga viser at 90 % av borna mellom 6 og 15 år deltok i minst ein fast organisert fritidsaktivitet.⁸⁸ Av desse deltok 31 % i ein kulturaktivitet og 82 % i idrettsaktivitet. Undersøkinga viser også sosiale skilnader, der høgare inntekt og/eller utdanning blant foreldra aukar sjansane for deltaking. Det blir også slått fast at deltakinga frå barn i låginntektsfamiliar aukar der det er lagt til rette med aktivitetskort og friplassar. Undersøkinga viser geografiske forskjellar. Andelen unge som deltar i organiserte fritidsaktivitetar er størst i Indre Sogn (95 %) og minst i Midthordland sør (84 %).

5.3.3 Forsking på frivillighet

Nordisk ministerråd sin rapport *Frivilligarbete i Norden – samanhållning i en ny tid*⁸⁹ frå 2020 viser at dei nordiske landa ligg på topp i Europa når det gjeld deltaking i frivillig arbeid. Den nordiske modellen for frivillig arbeid skil seg frå mange andre land, der frivilligheita ofte er altruistisk – med mål om å hjelpe grupper som treng det. I Norden handlar frivilligarbeid ofte om fritidsaktivitetar. Nordisk ministerråd meiner tillit er eit nøkkelord, og at denne er «eksepsjonelt høg» i Norden. Tillit betyr stor tiltru til myndighetene og

82 <https://www.frivillighetnorge.no/>

83 <https://innsyn.vlfk.no/Innsyn/RegistryEntry/DocumentDetails/121536?SourceDatabase>

84 <https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/pdf/Frivillighetsbarometeret-2023-pdf.pdf>

85 <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/statistikker/orgs-at>

86 <https://www.vestlandfylke.no/statistikk-kart-og-analyse/rapportar/ung-data-2021/>

87 <https://www.bergen.kommune.no/innbyggerhjelpen/kultur-idrett-og-fritid/fritid/barnefamiliepanelet/barnefamiliepanelet>

88 <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V20483230>

89 <https://pub.norden.org/nord2020-028/#>

stort innslag av engasjement gjennom medlemskap i ulike foreningar og organisasjonar. Frivilligheita i Norden har nær relasjon til den politiske sfæren. Rapporten peikar på endringar i form av profesjonalisering av organisasjonane og auka tilvekst av grasrotinitiativ, spesielt innan klima- og miljøsaker. Det blir også peika på at fleire engasjerer seg frivillig utan å vere medlem i ein organisasjon.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor⁹⁰

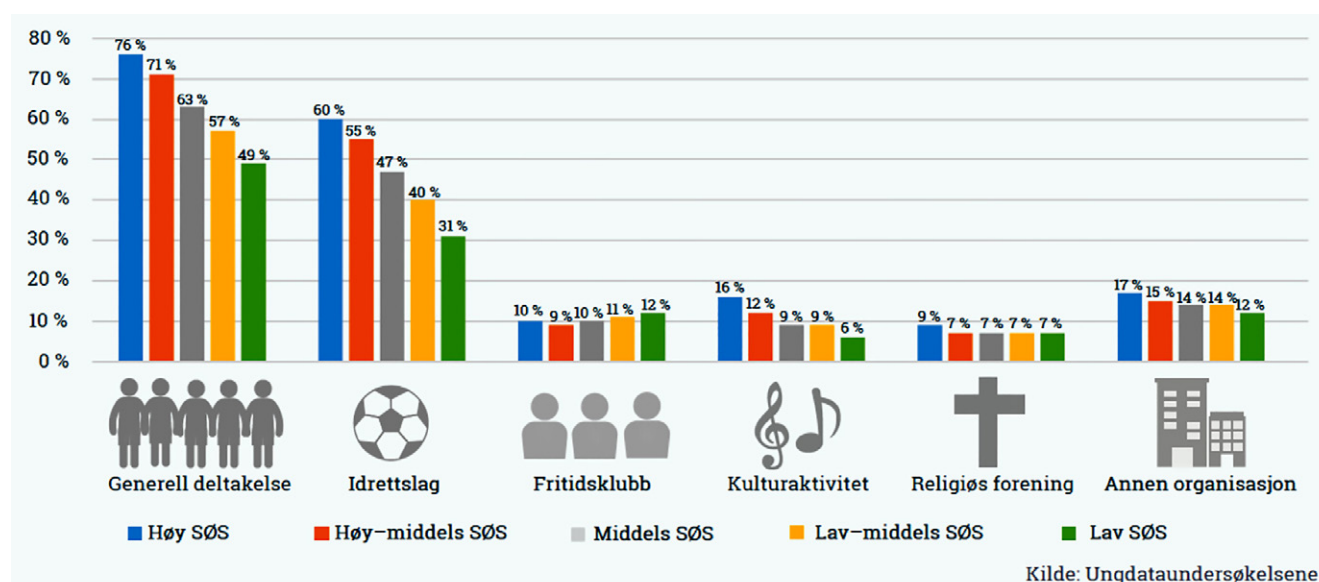
er eit er eit samarbeidsprosjekt mellom forskingsinstituttet NORCE i Bergen og Institutt for samfunnsforskning i Oslo. I 2020 kom senteret med rapporten *Organisasjonslandskap i endring 2009-2019*.⁹¹ Rapporten viser at frivillig sektor styrkar seg på mange område, ved å fylle nye behov i befolkinga. Det blir fleire lokale og nasjonale organisasjonar, og det er vekst i tal medlemmer fram til 2019. Justert for befolkningsveksten har gjennomsnittleg tal på medlemskap lagt stabilt på rundt 1,9 per innbyggjar frå 2009 til 2019.

Både lokalt og nasjonalt oppfatar organisasjonane i stor grad økonomien som tilfredsstillande eller god, og det blir fleire løna tilsette i organisasjonane. Vidare viser rapporten at frivillig sektor i mindre grad er ideologisk basert og meir orientert mot fysiske og kulturelle utfaldingsmoglegheiter, eigenorganisering og sosial deltaking. Frivilligheita har fått auka kontakt med myndighetene.

Av negative utviklingstrekk peikar rapporten på underrepresentasjon av kvinner og innvandrarakar i styre og leiinga av organisasjonar. Vidare er ulik deltaking knytt til sosiale forskjellar nemnt som ei utfordring. Det er også ei forskyving, der yngre deltar i mindre grad som medlemmer enn eldre. Ein aukande del av aktiviteten blant yngre aldersgrupper blir gjennomført som frivillig innsats utan medlemstilkynting.

Gjennom rapporten *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter*⁹² frå 2021 peikar senteret på betydeleg sosial ulikskap når det gjeld ungdom si deltaking i organiserte fritidsaktivitetar. Fleire born veks opp i hushaldningar med vedvarande låginntekt, og barn med innvandrarakgrunn er i fleirtal i denne gruppa. Det er spesielt jenter med ikkje-vestleg bakgrunn som er underrepresentert som deltakarar.

Rapporten viser at ungdom frå heimar med den høgaste sosioøkonomisk statusen har nesten dobbelt så høgt sannsyn for å delta i organiserte aktivitetar enn ungdom frå heimar med lågast sosioøkonomisk status. Dette slår klarast ut i idrett, der dei sosiale forskjellane ser ut til å auke. Deltakinga i kulturorganisasjonar heng også tydeleg saman med sosioøkonomiske forhold. For aktivitetar innan fritidsklubbar og religiøse foreningar er det ikkje sosiale forskjellar å spore. Nedanfor er figur frå undersøkinga, som viser deltaking og sosioøkonomisk status (SØS):

Grafen viser at det er ulik deltaking i organiserte fritidsaktivitetar avhengig av sosioøkonomisk status.⁹³

⁹⁰ <https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/>
⁹¹ <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2639499/Organisasjonssamfunn%20i%20endring.pdf>

⁹² <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2728534>
⁹³ <https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/hovedfunn/Sosial-ulikhet-i-barn-og-unges-deltakelse-i-organiserte-fritidsaktiviteter-og-kulturliv/flak/sosial-ulikhet-i-barn-og-unges-deltakelse-i-organiserte-fritidsaktiviteter-og-kulturliv.pdf>

Rapporten *Frivillige organisasjoners arbeid for inkludering av barn og unge*⁹⁴ frå 2022 tar utgangspunkt i Fritidserklæringa⁹⁵ og viser at det er store forskjellar i dei frivillige organisasjonane si forståing av inkluderingsproblematikkar. Dei som lykkast best, er organisasjonar som ikkje primært er aktivitetorienterte, men deltakarorienterte med inkludering som hovudmål. Organisasjonane i studien nemnte målkonflikar, familieøkonomi, foreldreinvolvering, fokus på konkurranse/prestasjon og mangel på leiarar eller arenaer som barrierar. Tiltak som økonomiske tilskot, ordningar med kontingentkort, utstyrssentralar og tilgang til rimelege eller gratis kommunale lokale er nemnt som sentrale verkemiddel. Studien kan tyde på at kommunane sin politikk mot fritidsfeltet er lite heilskapleg og i liten grad integrert med andre politikkområde som sosialpolitikk, skulepolitikk og integreringspolitikk.

I rapporten *Fritid for alle? Kommunal politikk for inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter*⁹⁶ frå 2023 blir kommunane sine perspektiv på barn og unge si deltaking i organiserte fritidsaktivitetar undersøkt. Kommunane peikar i hovudsak på tre barrierar: økonomi, informasjon og geografisk avstand. Kommunane tar tak i desse utfordringane gjennom m.a. økonomisk støtte, informasjonstiltak og ved å stimulere til frivillig innsats. Samtidig er det få kommunar som har eigne planverk som spesifikt handlar om inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktivitetar.

I senteret sin rapport *Sivilsamfunnsdeltaking blant innvandrere i Norge*⁹⁷ frå 2020 kjem det fram at 17 % av innvandrarar deltar i frivilligheita. Dette er markant lågare enn andelen norskfødde som er frivillige (39 %). Rapporten peikar på at det er samanheng mellom frivillig arbeid og tillit blant innvandrarar, og at yngre er meir aktive enn eldre. Den viser også ein samanheng mellom frivillig arbeid og politisk engasjement gjennom deltaking i lokalval.

Rapporten *Unge deltakelse i kulturfrivilligheten*⁹⁸ frå 2022 viser at unge si deltaking i kulturaktivitetar er sosial skeivfordelt etter familien sin økonomiske og sosiale situasjon. Kjønn, språk, kulturelle barrierar og manglande universell utforming kan også hindre unge i å delta. Inkluderingsarbeid blir ofte nedprioritert i spesialiserte, aktivitetorienterte organisasjonar. Leiarar og frivillige i organisasjonane kan oppleve dette som ressurskrevjande arbeid som dei manglar kompetanse om. For å lykkast med å inkludere fleire treng

det frivillige kulturlivet samarbeid og støtte frå det offentlege og kulturfrivilligheita sine eigne paraplyorganisasjonar.

I rapporten *Kunnskap om virkning og drift av utstyrssentraler*⁹⁹ frå 2023 kjem det fram at utstyrssentralar som tilbyr gratis lån av m.a. sport- og friluftsutstyr låner ut til alle slags grupper i samfunnet. Låntakarar som er unge eller har minoritetsbakgrunn brukar likevel utstyrssentralane oftare enn andre.

I 2020 gav senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor ut rapporten *Finansiering av frivillighet*.¹⁰⁰ Denne ser på økonomien i frivillig sektor og korleis kommunal frivilligheitspolitikk og statleg politikk påverkar rammevilkåra til lokale frivillige organisasjonar. Rapporten viser mellom anna at inntektskjeldene i frivillig sektor delvis har endra seg dei siste åra, der andelen eigengenererte inntekter (kontingentar, deltakaravgifter, arrangement etc.) har gått noko ned, medan andelen private bidrag i form av gåver, sponing, utlodding m.m., samt offentleg støtte, har gått opp. Momskompensasjon, spelemidlar og Grasrotandelen har etablert seg som viktige inntektskjelder.

I 2023 publiserte senteret rapporten *Frivillighet i norsk museumssektor*¹⁰¹ som tar for seg rekruttering og inkludering av frivillige i museumssektor og nettverk for opplæring av frivillige.

Senteret har også forska på kommunal frivilligheitspolitikk¹⁰². Rapporten viser at kommunar med vedtatt frivilligheitspolitikk samarbeider betre med frivillige organisasjonar, spesielt om integrering. Rapporten *Lokalt beredskapsarbeid*¹⁰³ som senteret gav ut i 2020 viser at samarbeidet mellom frivillige og politiet fungerer godt, men at samarbeidet er meir variabelt mellom frivillige og kommunar.

I 2014-2017 var senteret involvert i forskingsprosjektet *Frivillig innsats og motivasjon i Norge og Skandinavia*.¹⁰⁴ Prosjektet viste mellom anna at sterke velferdsstatar bidrar til å auke det frivillige engasjementet. Funna i Skandinavia kan henge saman med politiske mål om at det skal vere lett å stifte foreningar, samtidig med at det offentlege støttar frivilligheita økonomisk. Vidare er det tverrpolitisk semje om å omfordele gjennom velferdsstaten, noko som gir mange innbyggjarar ressursar til å engasjere seg i frivillige organisa-

94 https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2837166/Sivilsamfunn_Rapport_2_2022.pdf

95 https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc-032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf

96 https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/3069259/Sivilsamfunn_Rapport_2023_2_V2_UU.pdf

97 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2636124/Sivilsamfunnsdeltaking%2bblant%2binvandrere%2bi%2bNoreg.pdf>

98 https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2988147/Sivilsamfunn_Rapport_2022_5_Digital.pdf

99 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/3094320>

100 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2639506/Finansiering%20av%20frivillighet.pdf>

101 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/3104059>

102 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2638301/Kommunal%2bfrivillighetspolitikk.pdf>

103 <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2638300/Lokalt%2bberedskapssamarbeid.pdf>

104 <https://www.samfunnsforskning.no/prosjekter/frivillig-innsats-og-motivasjon-i-norge-og-skandinavia.html>

sjonar. Forskningsprosjektet viste at nyare former for digital frivilligheit og lausare medlemskapstilknytning, ikkje ser ut til å gå ut over det frivillige engasjementet i organisasjonane. Dei ulike formene for frivillig engasjement supplerer kvarandre.

Innbyggerundersøkinga frå 2021¹⁰⁵ viser at dei som deltek i sivilsamfunnet, m.a. gjennom frivillige organisasjonar, er meir tilfreds med tilværet enn andre. Analysane viser også ein samanheng der særleg dei med medlemskap i velforeining, musikk-/songforeining, den norske kyrkja og «andre foreiningar» er tilfreds med tilværet. Dei som deltar i sivilsamfunnet deltar også i større grad i politikk.

Rapporten **Seniorers engasjement i og for frivillige organisasjoner**¹⁰⁶ viser at inkludering i frivillig arbeid generelt gir betre helse hjå eldre, og tilfører frivilligheita erfaring og innsats. Ei undersøking i regi av Frivillighet Norge viser at eldre er den aldersgruppa med mest frivillige, heile 71 % i aldersgruppa 67–79 år.¹⁰⁷

I boka **Frivillighet. Nye former for frivillig arbeid i norske kommuner**¹⁰⁸ frå 2020 skriv Lorentzen & Midtsundstad mfl. at den frivillige innsatsen er aukande frå enkeltpersonar som ikkje er medlem av eller representerer ein organisasjon. I boka ser ein på korleis frivillig og kommunal sektor i lag kan utløyse ressursar. Samskaping, sosial innovasjon og sosialt entreprenørskap er nemnt som nye måtar å samarbeide på.

Lars U. Kobro har interessante analysar som gjeld endringar og nye trendar innan frivilligheita.¹⁰⁹ Samskaping som modell for lokalsamfunnsutvikling og fornying får i desse dagar stor merksemd innanfor forskning og politikktutforming. Samskaping er prosessar der velferd blir planlagt og produsert på

tvers av fag og kompetanse, med likeverdige aktørar frå ulike sektorar involvert. Frivillige er ein slik aktør, og dette opnar for nye former for frivilligheit.

Lars U. Kobro meiner at frivilligheita i framtida kan få ei utvida rolle som sosiale entreprenørar ved å levere tenester i velferdssamfunnet. Kobro meiner dette bryt med klassisk frivilligheit, men likevel er fullt av idealisme, vågemot og pionerånd, og dermed kanskje tar form som frivilligheit i ei ny rolle.

5.3.4 Frivillig sektor og koronapandemien

Frivillig sektor er framleis prega av verknadene av koronapandemien. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor oppsummerte i 2022 fem hovudfunn om m.a. aktivitetsnivå, rekruttering og økonomi etter pandemien.¹¹⁰

- Det var synkende aktivitet innan alle område i frivillig sektor under pandemien. Likevel ser organisasjonane føre seg at aktivitetsnivået kjem tilbake til nivået før pandemien.
- 1 av 3 organisasjonar opplever utfordringar med rekruttering av nye medlemmer og frivillige.
- Talet på frivillige i folket har gått ned med 5 % samanlikna med før pandemien. Nedgangen på frivillige er størst blant unge vaksne under 30 år. Det er større nedgang blant kvinner enn menn.
- Nedgangen i tal frivillige er størst innanfor felte bustad og økonomi, idrett, kultur og fritid.
- 1 av 6 organisasjonar opplevde å få reduserte inntekter, medan utgiftsnivået er stabilt eller har auka.

105 <https://dfo.no/rapporter-og-statistikk/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2021/demokrati-og-deltakelse-ny>

106 https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/pdf/Rapportse- niorsersengasjement_LR_V5.pdf?mtime=20191217083428

107 <https://www.viover60.no/artikler/mennesker/frivillig-gjor-lykkeligere/>

108 Lorentzen & Midtsundstad 2020. Frivillighet. Nye former for frivillig arbeid i norske kommuner

109 *ibid.*, s. 135-154

110 <https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/hovedfunn/frivillig-sektor-etter-pandemien/hovedfunn>

6 Medverknad og prosess

Mange har kome med bidrag til kunnskapsgrunnlaget. Vi har gjennomført ei spørjeundersøking blant regionale frivillige organisasjonar i Vestland og fått mange gode innspel frå referansegruppa for frivillig sektor. Vi har hatt møte med og fått innspel frå Vestland ungdomsutval, fylkeseldrerådet og rådet for menneske med nedsett funksjonsevne. Vi har hatt god dialog med og fått hjelp frå Frivillighet Norge. I tillegg har vi brukt forskning, data og tal om frivillig sektor, og nytta oss av fagekspertisen i Vestland fylkeskommune. Stor takk til alle!

Ei tverrfagleg gruppe med representantar frå ulike avdelingar og seksjonar har jobba med innhaldet i kunnskapsgrunnlaget.

I referansegruppa for frivillig sektor i Vestland var det med deltakarar frå følgjande organisasjonar:

Sogn og Fjordane Røde Kors,
Hordaland husflidslag,
Norges Musikkorps Forbund Hordaland,
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Vestland,
Vestland idrettskrets,
Sogn og Fjordane symfoniorkester,
Nasjonalforeningen for folkehelsen,
Hordaland krins av Norges speidarforbund,
KFUK KFUM Sogn og Fjordane,
Vaksenopplæringsforbundet Vestland,
Hordaland Mållag,
Ung i kor Vest,
Amatørkulturrådet Askøy,
AKKS Bergen,
Vestland musikkråd,
Sogn og Fjordane husflidslag,
KFUK KFUM Bjørgvin,
Vestland innvandrerråd,
Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen,
Pensjonistforbundet Sogn og Fjordane,
Sogn og Fjordane ungdomslag,
Bergen og Hordaland Turlag,
Batteriet Vest-Norge og
Norges Jeger- og Fiskerforbund Sogn og Fjordane.

7 Kjelder/referansar

Lorentzen, G., & Midtsundstad, A. (2020). Frivillighet: Nye former for frivillig arbeid i norske kommuner (1. utg.). Fagbokforlaget, Bergen.

I notar gjennom teksten er det elles vist til rapportar, statistikkar m.m. som er tilgjengelege som nettressursar.

8 Vedlegg

Fylkeskommunale midlar til frivilligheita, og ordningar delbert frå stat til fylkeskommune

Informasjon om tilskotsordningane:
www.vestlandfylke/tilskot

Næring- og samfunnsutvikling LivOGLyst for lokalsamfunnsutvikling

- **Formålet:** Formålet med LivOGLyst-programmet er å styrke lokalsamfunna i brei forstad, med auka bulyst, grunnlag for næringsutvikling og arbeidsplassar og med gode nærmiljø som fremjar folkehelsa.
- **Kven kan søkja:** Lag og foreningar.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 2,5 mill. kr.

Trafikktryggleik

Tilskot til trafikktryggleiksaktivitetar

- **Formålet:** Tilskot til aktivitetar som bidrar til å tryggje trafikk og trafikantar.
- Målet med ordninga er å styrkje det førebyggjande og trafikantretta arbeidet med trafikktryggleik som skjer lokalt og regionalt i fylket.
- **Kven kan søkja:** Kommunar, skular og barnehagar (inkludert FAU), lag og foreningar, organisasjonar, institusjonar og aksjonsgrupper.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 3 millionar kr.

Klima og natur

Tilskot til plastrydding

- **Formålet:** Pengane går til både fysisk rydding og til haldningsarbeid.
- **Kven kan søkja:** Ikkje-kommersielle, frivillige organisasjonar og stiftingar.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 800 000 kr.

Tilskot til drift av miljøorganisasjonar

- **Formålet:** Å fremje lokalt engasjement for miljø, klima og natur i fylket. Tilskotet kan gå til driftsstønad.
- **Kven kan søkja:** Miljøorganisasjonar eller andre organisasjonar som jobbar med klima og miljø.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 1 mill. kr.

Tilskot til vilttiltak

- **Formålet:** Fylkeskommunen er eit viltorgan etter viltlova og skal gje råd og rettleiing til kommunar og regionale organisasjonar.
- **Kven kan søkja:** Målgruppe for ordninga er frivillige organisasjonar, institusjonar, kommunar og einskildpersonar
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 1 millionar kr.

Folkehelse og integrering

Tilskot til inkludering og mangfald

- **Formålet:** Målet med tilskotsordninga er å stimulere til brei samfunnsdeltaking og å bygge ned hinder som stengjer for dette. Ordninga skal bidra til å motverke utanforskap, og stimulere til variasjon og mangfald i tilbod og aktivitetar.
- **Kven kan søkja:** Frivillige organisasjonar med demokratisk oppbygging, institusjonar som arbeider innan inkludering og mangfald på regionalt nivå, og som har heile eller store deler av Vestland fylke som sitt arbeidsområde.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca 5,8 millionar kr.

Idrett og friluftsliv

Statlege ordningar administrert av fylket

Tilskot til anlegg for idrett og fysisk aktivitet (Spelemidlar via Kulturdepartementet)

- **Formålet:** Tilskot til etablering og rehabilitering til anlegg nytta til idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv..
- **Kven kan søkja:** Kommunar, fylkeskommunar, idrettslag og andre godkjende lag og organisasjonar.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca. 256,3 mill.kr.

Tilskot til friluftaktivitet (Miljødirektoratet)

- **Formålet:** Tilskotsordninga skal medverke til auka deltaking i helsefremjande, trivselsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga. Målgruppe for ordninga er frivillige organisasjonar som er registrert i Enhetsregisteret og interkommunale friluftsråd som arbeider med aktivitetsfremjande tiltak for friluftsliv.
- **Kven kan søkja:** Frivillige lag og organisasjonar som er registrert i Enhetsregisteret og interkommunale friluftsråd.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 2,5 mill. kr.

Fylkeskommunale ordningar

Investeringsstilskot til anlegg der ein kan arrangere større nasjonale og internasjonale meisterskap

- **Formålet:** Investeringsstilskotet til Vestland fylkeskommune skal medverke til at regionen får fleire store idrettsanlegg som har regional og nasjonal verdi, der ein kan arrangere nasjonale og internasjonale meisterskap
- **Kven kan søkja:** Kommunar og andre anleggseigarar
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 3 mill. kr.

Arrangementstilskot til større nasjonale og internasjonale junior- og seniormeisterskap 2022

- **Formålet:** Idrettslag og særforbund kan søkje tilskot til store nasjonale og internasjonale junior- og seniormeisterskap som skapar stort engasjement, samhald, motivasjon til idrettsleg satsing og positive ringverknader for næringslivet.
- **Kven kan søkja:** Organisasjonsledd knytt til Norges idrettsforbund, Norges Bilsportsforbund og Det Frivillige Skyttervesen. Andre organisasjonar blir vurdert særskilt. Idrettslag med adresse i Vestland.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 9,5 mill. kr.

Tilskot til lågterskel fysisk aktivitet for barn og ungdom

- **Formålet:** Tilskot til prosjekt som gjer det enklare for barn og ungdom å vere aktive i lokalmiljøa der dei bur og veks opp. Tiltaka skal gje ny kompetanse og overføringsverdi til kommunar og organisasjonar. Tiltak med stor grad av medverknad blir prioriterte. Organisasjonar vert oppmoda til å samarbeide om tiltak på tvers av kommunane i fylket.
- **Kven kan søkja:** Regionale ledd av frivillige organisasjonar innan idrett og friluftsliv kan søkje om tilskot til aktivitet i sine lokallag og klubbar. Om organisasjonen har fleire søknadar skal dei prioritere desse. Andre aktørar kan vurderast særskilt.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** : 2 mill. kr.

Kultur

Statlege ordningar administrert av fylket

Tilskot til kulturbygg (spelemidlar via Kulturdepartementet)

- **Formålet:** Tilskota skal bidra til egna lokale, bygningar og utearenaer som gjev rom for ulik kulturell verksemd. Tilskot kan gjevast til kulturhus, fleirbrukslokale eller spesiallokale for kunst og kultur, som bibliotek, bygg for museum eller andre kulturverntiltak, scenekunstlokale, konsertsal eller formidlingslokale for biletkunst. Tilskot kan og gjevast til etablering av livssynsøytrale seremonirom. Midlane kan nyttast til nybygg, ombygging og modernisering av kulturbygning, men ikkje til vedlikehald eller drift.

- **Kven kan søkja:** Frivillige lag og organisasjonar, kommunar og fylkeskommune kan søkje på ordninga. Andre lag, organisasjonar og selskap kan også søkje, avhengig av vedtektene til lage.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca. 9,5 mill. kr.

Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap (Riksantikvaren)

- **Formålet:** Dette er ei tilskotsordning for privatpersonar som eig eller forvaltar ulike typar kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap frå etter 1537.
- **Kven kan søkja:** Private eigarar og forvaltarar av bygningar, anlegg, kulturmiljø og landskap som er frå etter 1537, og som er freda, automatisk freda, mellombels freda, eller der fredingssak er under handsaming. Kulturminne som ikkje er freda kan få tilskot i særlege tilfelle.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2022:** Ca. 21,7 mill. kroner.

Tilskot til sikring, istandsetjing og vedlikehald av freda og verna fartøy (Riksantikvaren)

- **Formålet:** Tilskotsordninga er eit bidrag frå det offentlege for å støtte arbeidet med fartøyvern. Slik bidreg fylkeskommunen til at verna og freda fartøy kan setjast i stand og haldast ved like etter antikvariske retningslinjer.
- **Kven kan søkja:** Eigarar av verna og freda fartøy.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca. 18,5 mill. kr.

Fylkeskommunale ordningar

Driftstilskot til kunst, kultur og idrett

- **Formålet:** Tilskot til drift er fylkeskommunen sitt viktigaste bidrag til finansieringa av kulturlivet og såleis fremje eit aktivt og allsidig kunst- og kulturliv i fylket. Kvar tildeling skal grunnjevast med klar forankring i dei fylkespolitiske målsettingane på kulturområdet. Grunngevinga skal vere tydeleg formulert og tilgjengeleg, både internt og for allmenta.
- **Kven kan søkja:** Aktørar innan kunst-, kultur-, friluftsliv- og idrettsfeltet med hovudaktivitet i Vestland fylkeskommune. Verksemda skal vere ideell (ikkjekommersiell), med eit tydeleg føremål innan kunst, kultur og idrett og ha sterk regional eller nasjonal verdi, det vil seie verdi for heile eller større deler av Vestland fylke.
- **Den totale potten/tildelte midlar:** Blir avgjort gjennom årleg budsjettvedtak i fylkestinget.

Driftstilskot til regionale og nasjonale kulturminne i Vestland

- **Formålet:** Tilskot til drift av kulturminne skal stø opp om det store arbeidet frivillige lag og organisasjonar i heile Vestland tek på seg for å ta vare på den felles kulturarven vår. Tilskotsordninga er retta mot frivillige

kulturvernorganisasjonar, som forvaltar faste kulturminne av høg regional eller nasjonal verdi i Vestland.

- **Kven kan søkja:** Frivillige organisasjonar i Vestland fylke med ei demokratisk oppbygging. Stiftingar og ideelle aksjeselskap med ansvar for vedlikehald og/eller formidling av faste kulturminne av høg regional eller nasjonal verdi i Vestland. I særskilde tilfelle kan private eigarar søkje om driftstilskot, etter ei fagleg tilråding frå Vestland fylkeskommune.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca. 1,8 mill. kroner.

Tilskot til forvaltning og drift av verna fartøy

- **Formålet:** Fartøyvern er eit fagområde der frivillige, lag og organisasjonar tar på seg eit stort fagleg og økonomisk ansvar. Tilskotsordninga for forvaltning og drift er eit bidrag frå det offentlege for å støtte dette arbeidet.
- **Kven kan søkja:** Målgruppa for ordninga er dei som eig og forvaltar større, flytande kulturminne i Vestland. Kommunar, foreiningar, stiftingar, andre samanslutningar og private kan søkje. Aksjeselskap som får driftsstønad må vere ideelle, det vil seie at eigarane ikkje kan ta utbytte frå selskapet.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 3 mill. kroner.

Tilskot til kulturarenaer med regionale funksjonar

- **Formålet:** Tilskotsordninga skal bidra til utvikling av kulturbygg og kulturarenaer med regionale funksjonar og verdi. Kulturarenaen skal ha verdi, storleik og nedslagsfelt som dekkjer behov ut over kommunegrensar, eventuelt også ut over fylkesgrensar, der busetnad, kommunikasjon og/eller kulturelt føremål gjer dette naturleg. Kulturarenaen skal vere planlagt ut frå ei kulturfagleg behovsvurdering og vere i samsvar med kommunale og regionale planar. Midlane kan nyttast til nybygg, ombygging og modernisering, men ikkje til vedlikehald eller drift.
- **Kven kan søkja:** Kommunar, fylkeskommune, selskap, stiftingar, organisasjonar og andre samanslutningar kan søkje ordninga.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 30,7 mill. kr

Tilskot til regionale ungdomsparti

- **Formålet:** Tilskot til regionale partipolitiske ungdomsorganisasjonar skal styrke dei politiske ungdomsorganisasjonane i Vestland og slik bidra til auka politisk deltaking blant unge i fylket. Ordninga skal stimulere organisasjonane som arena for deltaking, engasjement og ansvar. Slik vil fylkeskommunen fremje medverknad, inkludering, samfunnsinnsikt, ytringsfridom og demokrati.
- **Kven kan søkja:** Søkjar skal ha organisasjonsnummer og vere registrert i Brønnøysundregisteret. Moderpartiet skal vere representert i Vestland fylkesting
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 252 424 kr.

Tilskot til drift av regionale barne- og ungdomsorganisasjonar

- **Formålet:** Tilskot til drift av regionale barne- og ungdomsorganisasjonar skal leggje til rette for at barn og ungdom kan delta og engasjere seg i organisasjons- og samfunnslivet. Søknadsfristen i 2020 er 1. juni.
- **Kven kan søkja:** Støtteordninga er for frivillige barne- og ungdomsorganisasjonar med regionalt virke.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** ca. 1,7 mill. kr.

Tilskot til prosjekt og tiltak – frivillig kulturliv

- **Formålet:** Tilskotsordninga for prosjekt og tiltak i det frivillige kulturlivet skal stimulere til aktivitet, og sikre innbyggjarar i heile fylket høve til å delta i eit mangfaldig kulturliv. Kulturpolitikken skal fremje og støtte eit sterkt frivillig kulturliv og stimulere til nettverk og samarbeid. Vestland fylkeskommune har spesiell merksemd på barn og ungdom, og vi ønskjer å stimulere til at unge er aktive deltakarar i prosjektet.
- **Kven kan søkja:** Ordninga gjeld for aktørar eller aktivitetar innan det frivillige kulturfeltet/amatørkulturfeltet i Vestland fylke, og prosjektet eller tiltaket skal ha kulturaktivitet som hovudføremål.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 1,5 mill. kr

Tilskot til vaksenopplæring

- **Formålet:** Ordninga skal stimulere til opplæringsverksemd gjennom dei regionale/fylkesvise studieforbunda, og i medlemsorganisasjonane som er tilslutta studieforbunda.
- **Kven kan søkja:** Studieforbunda sine regionale ledd i Vestland fylke kan søkje om støtte gjennom ordninga. Det regionale leddet må vere tilslutta eit godkjent studieforbund på nasjonalt nivå for å kunne søkje om støtte, jf. lov om vaksenopplæring (LOV-2009-06-19-95). Studieforbundet sitt regionale ledd må ha gjennomført minst 500 registrerte studietimar to år i førevegen for å kunne søkje om tilskot.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** 412 000 kr.

Tilskot frå kulturelt utviklingsprogram (KUP)

- **Formålet:** Kulturelt utviklingsprogram (KUP) er eit verkemiddel for større satsingar i kulturlivet i Vestland og skal støtte nyskapande og målretta prosjekt initierte av kulturlivet sjølv. KUP er eit supplement til Vestland fylkeskommune sin øvrige innsats på kulturområdet og til anna offentleg eller privat økonomisk medverknad.
- **Kven kan søkja:** Søkjar sine primæraktivitetar skal vere lokalisert i Vestland, og tiltaket må medverke til utvikling i Vestland. Søkjaren må vere offentleg eller private organisasjonar eller institusjonar.
- **Den totale potten/tildelte midlar i 2023:** Ca. 7,2 mill. kr.

Vestland
fylkeskommune

vestlandfylke.no